

SPECIĀLĀ ARTISTISKUMA KOMPOZICIONĀLĀ UN MUZIKĀLĀ KOMONENTES MĀKSLAS VINGROŠANĀ

The Compositional and Musical Components of Special Artistry in Rhythmic Gymnastics

Diana Krafte

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, Latvija

Andra Fernāte

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, Latvija

Viesturs Lāriņš

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, Latvija

Abstract. *Rhythmic gymnastics is an Olympic sport. Competitive composition in rhythmic gymnastics should not only meeting the requirements of the physical abilities, but being technically perfect and expressively performed by a gymnast as well. Describing the expressiveness of rhythmic gymnast's performance, the term "special artistry" is used. Special artistry in rhythmic gymnastics means artistry of compositional content, artistry of rhythmic gymnast, shown by athlete during performance of competition composition and gymnast's artistic abilities, influencing aesthetical effect of composition performance. The evaluation of judges at competitions often has a subjective character that is why the actual task of research is to make the expert assessment more objective. Particular investigation in general focuses on possible solutions to make alternative judging. Thus special artistry generally is viewed in 4 components – technical, aesthetical, compositional and musical. This paper is focused only on compositional and musical components of special artistry, headlining creation, build and content of composition, its execution and compositional and musical skills of the gymnast. The aim of the research is to define and to classify competition composition determining components criteria and exponents of special artistry in rhythmic gymnastics. To develop this research there was used the meta-analysis of scientific literature, using researches of the top rhythmic gymnastics, art and music specialists from one data base, with further creation of thematic typology of elements. In total there were screened 961 sources of which 107 qualified and 25 were chosen for further research. Investigating chosen data sources by the appropriated search terms, as a result 15 criteria and 104 exponents in compositional component, and 5 criteria and 4 exponents in musical component of special artistry in rhythmic gymnastics were determined and classified according to the selected structure of special artistry components in rhythmic gymnastics.*

Keywords: *artistry; components of special artistry in rhythmic gymnastics; rhythmic gymnastics.*

Ievads ***Introduction***

Mākslas vingrošana ir daļa no olimpiskās sporta ģimenes, tādēļ tai būtu jāattīstās pēc visiem olimpiskajiem likumiem. Olimpiskie sporta veidi ir augstākie sasniegumi, rekordi un priekšnesumi. Mūsdienu publika un tiesneši sagaida no sportistēm sarežģītu, aizraujošu un skaistu sniegumu.

Mākslas vingrošanā kompozīcijai jābūt veidotai vadoties pēc horeogrāfijas, drāmas, kompozīcijas struktūras un noformējuma likumiem, atbilstot vingrotājas fiziskajai un tehniskajai sagatavotībai, izskatam, vecuma īpatnībām un emocionalitātei. Kompozīcijai izvēlētajam muzikālajam pavadījumam jāatbilst mākslas vingrošanas tehniskajām prasībām, kā arī harmoniski jāatbilst kompozīcijas raksturam, idejai un vingrotājai.

Estētiskums ir raksturīgs jebkuram sporta veidam kā cilvēka fiziskās dabas pilnīguma izpausme. Taču tādos sporta veidos kā mākslas, sporta un estētiskā vingrošana, kā arī citos tehniski estētiskajos sporta veidos estētiskuma pakāpe ir maksimāla pat šo sporta veidu noteikumu līmenī (Терехина, Винер, Турищева, & Плеханова, 2008). Jāatzīmē arī tas, ka mākslas vingrošana pašreizējā attīstības līmenī aug atbilstoši vispārējām sporta attīstības tendencēm. Mūsdienu mākslas vingrotājas ir sasniegušas tādu tehniskā izpildījuma līmeni, ka pasaules spēcīgākās vingrotājas spēj demonstrēt patiesi virtuozu kompozīcijas izpildījumu. Ja balstītos tikai uz kompozīcijas tehnisko izpildījumu, tad šādiem priekšnesumiem nebūtu tik liela estētiskā vērtība. Augstākie sportiskie sasniegumi mākslas vingrošanā ir sacensību kompozīciju ar priekšmetu artistiskais izpildījums mūzikas pavadījumā ar maksimālu koordināciju, lokanību, atsperīgumu, līdzsvaru, vestibulāro noturību un virtuozu priekšmeta pārvaldīšanu.

Šobrīd daudzas vingrotājas tehniski precīzi izpilda sarežģītas kombinācijas, un viņu meistarības vērtēšana kļūst arvien grūtāka, tāpēc pieaug tieši izpildījuma artistiskuma nozīme vērtēšanā. Mākslas vingrošanā sacensību kompozīciju izpildījuma vērtēšana nav atkarīga no objektīvi novērtējamiem fiziskiem lielumiem, bet gan no subjektīva tiesnešu vērtējuma, kā rezultātā rodas nepieciešamība izstrādāt precīzākus kritērijus vingrotāju izpildījuma meistarības vērtēšanai (Терехина et al., 2008).

Lai aprakstītu mākslas vingrotājas izpildījuma izteiksmīgumu, ir pielietots jēdziens “speciālais artistiskums”. Speciālais artistiskums mākslas vingrošanā ir kompozīcijas satura artistiskums, mākslas vingrotājas artistiskums, ko sportiste parāda sacensību kompozīcijas izpildījuma laikā, un vingrotājas īpašības, kuras ietekmē kompozīcijas izpildījuma estētisko efektu.

Mākslas vingrošanas vidē un speciālajā literatūrā ir sastopams liels daudzums nestrukturētas informācijas un dažādas pieejas artistiskumu raksturojošo kritēriju klasificēšanai. Pētījumā speciālais artistiskums mākslas

vingrošanā tiek apskatīts kā daudzdimensionāls raksturlielums, kurš sastāv no vairākām komponentēm, radot vienotu izpratni par artistiskuma būtību.

Pētījumā tiek detalizēti apskatītas sacensību kompozīciju noteicošās komponentes, t.i. kompozicionālā un muzikālā.

Pētījuma mērķis ir noteikt un klasificēt speciālā artistiskuma sacensību kompozīciju noteicošo komponentu kritērijus un rādītājus.

Lai īstenotu mērķi, tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) noteikt speciālā artistiskuma sacensību kompozīcijas kompozicionālās komponentes kritērijus un rādītājus un klasificēt tos atbilstoši izvēlētajai speciālā artistiskuma komponentu struktūrai mākslas vingrošanā;
- 2) noteikt speciālā artistiskuma sacensību kompozīcijas muzikālās komponentes kritērijus un rādītājus un klasificēt tos atbilstoši izvēlētajai speciālā artistiskuma komponentu struktūrai mākslas vingrošanā.

Veicot pētījumu, ir izmantota zinātnisko rakstu meta analīze no vienas datu bāzes un elementu tematiskās tipoloģijas veidošana. Ar meta analīzi un padziļinātu zinātnisko rakstu pētīšanu ir noteikti artistiskuma kompozicionālās un muzikālās komponentu kritēriji un rādītāji. Veidojot elementu tematisko tipoloģiju, kritēriji un rādītāji ir klasificēti atbilstoši speciālā artistiskuma komponentu izvēlētajai struktūrai mākslas vingrošanā.

Speciālā artistiskuma būtība mākslas vingrošanā *The essence of special artistry in artistic gymnastics*

Mākslas vingrošana ir olimpiskais sporta veids, kurā vingrotājas sacenšas tehniski nevainojamā un izteiksmīgā kombināciju izpildīšanā ar virtuozu priekšmetu pārvaldīšanu mūzikas pavadījumā. Tas ir sporta veids, kurā vingrotājas kustībām ir jābūt precīzi saskaņotām ar muzikālo pavadījumu, kas no sportistēm prasa augstu kustību izteiksmīguma, dejiskuma, muzikālo spēju līmeni (Кузьменко, Фахриева, & Болдырева, 2017). Mākslas vingrošanā cīņa par uzvaru nav tik acīmredzama, tādēļ, atšķirībā no komandu sporta spēlēm, vingrotājai ir ievērojami grūtāk pievērst un noturēt skatītāju uzmanību. Mākslas vingrošanas gadījumā skatītāju interesi nodrošina divi faktori – vingrotājas darbību saturs un sacensību kompozīcijas kvalitatīvs izpildījums (Карпенко & Румба, 2013). No iegūtas informācijas var secināt, ka ne tikai kompozīcijas skatītāmība, bet arī sportiskais rezultāts lielā mērā ir atkarīgs no vingrotāju prasmes radīt tēlu un nodemonstrēt to tehniski nevainojami, virtuozī un artistiski.

Artistiskuma izpausmes specifikai tehniski estētiskajos sporta veidos ir savas īpatnības. Piemēram, mākslas vingrošanā ar artistiskumu saprot pilnību, pabeigtību, dinamiskumu, izteiksmīgumu, izpildījuma īpatnību gan atsevišķos

elementos, gan kompozīcijā kopumā. Izpildījuma izteiksmīgums mākslas vingrošanā izpaužas kustību atbilstībā mūzikas raksturam un mūzikas emocionālajam vēstījumam kustībā. Mūzikas atveidošana kustībā ir saistīta ar mūzikas kustību interpretāciju, kustību niansēm, kuras spēj pilnā mērā nodot muzikālā pavadījuma raksturu un kompozīcijas iecerī. Artistiskums no vienas puses tiek noteikts ar iekšējo pārdzīvojumu bagātību, bet no otras – ar kustību kultūru (Райнхардт & Попова, 2016).

Artistiskuma būtība mākslas vingrošanā ir saskaņota ar artistiskuma būtību mākslā kopumā, kā arī mūzikā un dejā. Artistiskums muzikālajā mākslā ir mūziķa prasme skaņās izteikt savu dvēseles stāvokli, savas domas un jūtas caur dvēseliski personisko kontaktu ar izpildāmo skaņdarbu (Буаттыра, 2011). Patiess artistiskums muzicēšanā paredz dziļas zināšanas par māksliniecisko uztveri, daudzpusīgu interpretāciju, kas nodrošina piekļuvi adekvātai izpratnei par notis iekodēto autora ideju (Майковская & Буаттыра, 2012). Savukārt, dejotāja artistiskums ir noteikts kā personības integratīva īpašība, kura paredz pozitīvu horeogrāfisko pieredzi, kas ir balstīta uz zināšanām, prasmēm, spējām, motivējošām vērtību orientācijām un dzīves pieredzi. “Dejotāja artistiskums” ir sarežģīts, daudzšķautņains, komplekss jēdziens. To pašu var teikt arī par artistiskumu kopumā (Цепляева, 2009). Vingrotāja, tāpat kā mūziķis vai dejotājs, atveido izvēlēta skaņdarba ideju un kompozīciju kopumā.

Mākslā un tehniski estētiskajos sporta veidos artistiskums izpaužas divos aspektos – saistībā ar mākslas darba veidošanas īpatnībām un saistībā ar mākslas darba skatāmību (Кабеева & Плеханова, 2009). Mākslas vingrošanā šis mākslas darbs ir sacensību kompozīcija, kuru vingrotāja demonstrē sacensībās, attiecīgi – to ierobežo sacensību noteikumi, laiks, laukuma izmēri un elementu skaits, kas nosaka visa vingrojuma vērtību. Vingrotājai dinamiskā kompozīcijā minūtes un trīsdesmit sekunžu laikā uz 13×13 metru paklāja mūzikas pavadījumā ir jāatklāj tēls (Терехина, Крючек, Медведева, & Зеновка, 2014).

Pamata faktori, kuri nosaka kompozīcijas skatāmību, ir sportistu meistarība un profesionālisms, virtuoza elementu izpildīšana un priekšmeta pārvaldīšana, muzikālais noformējums, tērps, priekšmets. Katrs no šiem elementiem ir cieši saistīts ar citiem un dod savu artavu mākslinieciskā tēla veidošanā (Кудашова, & Венгерова, 2018).

Metodoloģija *Methodology*

Meklējot zinātniskos rakstus pēc atslēgas vārda “artistiskums” (“артистизм”), kopā tika izskatīti 483 raksti, no kuriem pēc nosaukumiem un anotācijām tika atlasīti 83 raksti, kuri ir publicēti laika posmā no 2004. līdz 2018.gadam. Detalizēti izpētīt atlasītos rakstus par izteiksmīgumu un

artistiskumu vingrošanā, artistiskuma būtību un komponentēm vingrošanā, mūzikā un mākslā, kā arī kompozīcijas sastādīšanas principiem un secību mākslas vingrošanā, turpmāk tika analizēti 19 raksti, kuri ir publicēti laika posmā no 2007. līdz 2017.gadam.

Meklējot zinātniskos rakstus pēc atslēgas vārda “mākslas vingrošana” (“художественная гимнастика”), kopā tika izskatīti 478 raksti, no kuriem vadoties pēc virsrakstiem un anotācijām, tika atlasīti 24 raksti, kuri ir publicēti laika posmā no 2006. līdz 2018.gadam. Veicot dziļāku atlasīto rakstu izpēti, turpmāk tika analizēti 6 raksti par kompozīcijas sagatavošanu mākslas vingrošanā un par estētiskuma un artistiskuma rādītājiem tehniski estētisko sporta veidu sacensību un priekšnesumu kompozīcijās, kuri ir publicēti laika posmā no 2009. līdz 2018.gadam.

Pētījuma rezultāti

Results

Speciālajā artistiskumā kopumā ir izdalītas 4 komponentes: 2 vingrotājas personību noteicošās komponentes – tehniskā un estētiskā, un 2 sacensību kompozīciju noteicošās komponentes – kompozicionālā un muzikālā.

Artistiskums mākslas vingrošanā ir ne tikai vingrotājas tehniski nevainojams un estētiski izteismīgs sacensību kompozīcijas izpildījums, bet arī kompozicionālais un muzikālais priekšnosacījumi mākslas priekšnesuma radīšanai un augstvērtīga sportiskā rezultāta iegūšanai sacensībās.

Var uzskatīt, ka izdalītā speciālā artistiskuma kompozicionālā komponente ir nozīmīga, jo kompozicionālajai sagatavotībai ir būtiska nozīme vingrotāju vispārīgajā sportiskās sagatavošanas sistēmā. Kompozicionālā sagatavošana ir sacensību un sportiski māksliniecisko kompozīciju sastādīšanas un pilnveidošanas process mākslas vingrošanā un citos tehniski estētiskajos sporta veidos (Карпенко, Савельева, & Румба, 2009).

Pētījumā ir analizēti dažādu autoru darbos noteiktie artistiskuma kritēriji un rādītāji mākslas vingrošanā, citos tehniski estētiskajos sporta veidos un mākslā, un klasificēti atbilstoši speciālā artistiskuma komponentu izvēlētajai struktūrai mākslas vingrošanā.

Kompozicionālā komponente ir apskatīta trīs aspektos: sacensību kompozīcijas artistiskums, sacensību kompozīcijas izpildījuma artistiskums un mākslas vingrotājas kompozicionālais artistiskums (1. att.). Tādejādi kompozicionālās komponentes artistiskuma kritērijus un rādītājus var klasificēt detalizētāk, pievēršot uzmanību ne tikai kompozīcijas izpildījumam, bet arī pašas kompozīcijas artistiskumam, kā arī akcentēt mākslas vingrotājai nepieciešamās artistiskās prasmes, lai izpildītu sacensību kompozīciju augstā līmenī.

1.attēls. *Speciālā artistiskuma kompozicionālā komponente mākslas vingrošanā*
Figure 1 *Compositional component of special artistry in rhythmic gymnastics*

Turpmāk ir analizēts katra speciālā artistiskuma kompozicionālās komponentes aspekta saturs. Treknrakstā attēlos atspoguļoti speciālā artistiskuma kompozicionālās komponentes artistiskie kritēriji un zem tiem uzskaitīti katra kritērija artistiskie rādītāji mākslas vingrošanā, bet ar cipariem ir norādīti attēlā redzamo kritēriju un rādītāju autori (1.Румба, 2007; 2.Терехина, Винер, Турищева, & Плеханова, 2008; 3.Протасова, 2008; 4.Кабаева & Плеханова 2009; 5.Цепляева, 2009; 6.Терехина, Винер, Плеханова, & Кабаева, 2009; 7.Гарькина, 2009; 8.Мазена, 2010; 9.Плеханова & Кабаева, 2010; 10.Плеханова, 2010; 11.Буаттура, 2011; 12.Предеина, 2011; 13.Майковская & Буаттура, 2012; 14.Майковская & Буаттура, 2013; 15.Терехина, Крючек, Медведева, & Зеновка, 2014; 16.Горячева, Анцыперов, & Березина, 2016; 17.Мостовая, 2016; 18.Коричко, 2017; 19.Кузьменко, Фахриева, & Болдырева, 2017; 20.Кудашов, Кудашова, & Венгерова, 2018).

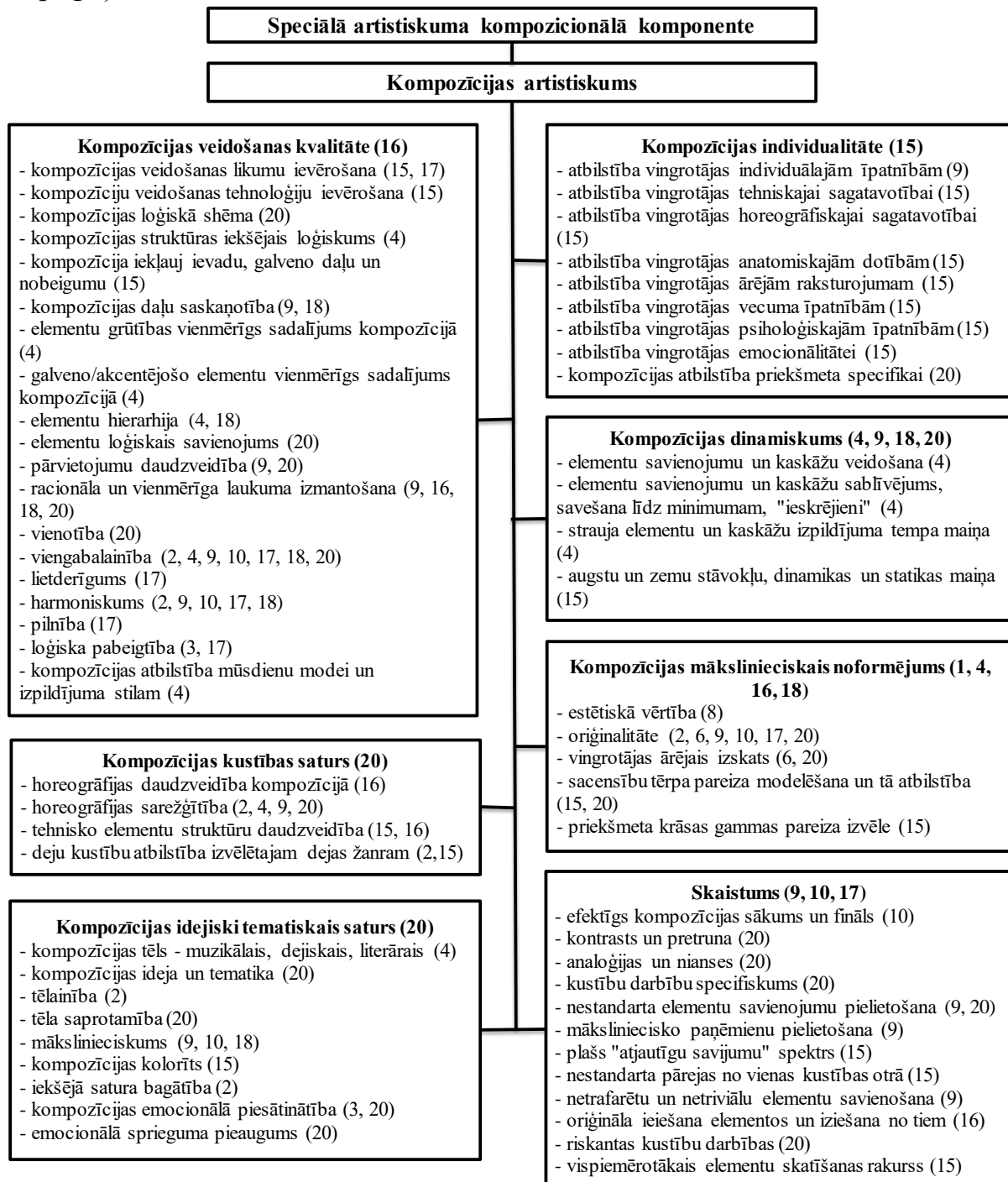
Mākslas vingrošanas kompozīcijai piemīt dažādas īpašības, kuras nosaka tās skatāmību, estētisko vērtību un vingrotājas novērtējumu sacensībās.

Sacensību kompozīcijas izveidošanas process ir komplicēts un tiek īstenots vairākos posmos: sagatavošanas, izveidošanas un korekcijas posmos. Sagatavošanas posms paredz vingrotājas sagatavotības un individuālo īpatnību dažādu aspektu izvērtēšanu. Kad kompozīcijai ir muzikālais, dejiskais vai literārais tēls, ko talantīgi, spilgti un pārliecinoši parāda vingrotāja, kompozīcija kļūst skatāmākā un tiek augstāk novērtēta sacensībās (Кабаева & Плеханова, 2009).

Kompozīcijas tēla radīšana notiek kompozīcijas izveidošanas posmā un ietver sevī stāsta, sižeta izklāstīšanu, kuram jānorisinās uz laukuma, un kas vingrotājai jāizstāsta ar dažādiem izteiksmīguma līdzekļiem. Ļoti liela nozīme tēla radīšanā ir pareizai grūtības un skaistuma elementu izvēlei, ko pārvalda vingrotāja, kā arī kompozīcijas sastādīšanas likumu ievērošana, kas paredz racionālu vingrotājas pārvietošanos pa laukumu, izdevīgāko elementu pārskata rakursu izvēli, oriģinālu elementu savienojumu iekļaušanu, dažādu kompozīcijas dinamiku pastiprinošu paņēmieni pielietošanu. Kompozīcijas tēla radīšanā liela uzmanība ir jāpievērš vingrotājas ārējam izskatam, un ir jāpanāk, lai visas tā

sastāvdaļas savstarpēji saskaņojas (Терехина, Крючек, Медведева, & Зеновка, 2014).

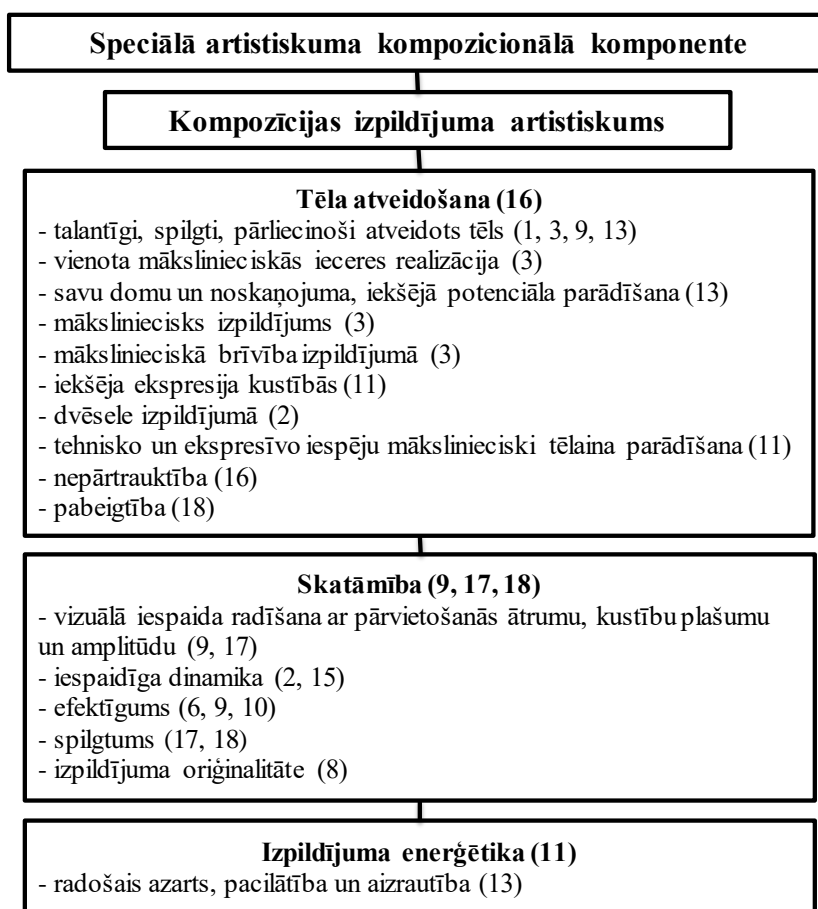
Mākslas vingrošanas sacensību kompozīcijas artistiskie kritēriji un rādītāji atspoguļoti 2. attēlā.

2.attēls. Mākslas vingrošanas sacensību kompozīcijas artistiskie kritēriji un rādītāji
 Figure 2 Artistic criteria and exponents of rhythmic gymnastics competition composition

Kompozīcijas izpildījumam tiek pievērsta liela uzmanība kompozīcijas izveidošanas korekcijas posmā. Šajā posmā tiek sasniegti visu izpildījuma meistarības sastāvdaļu (kompozīcijas sarežģītība, elementu izpildījuma kvalitāte, izpildījuma izteismīgums) realizēšanas mērķi, lai veidotu oriģinālu un skatāmu kompozīciju. Jo tikai pilnīga harmonija starp mūziku, horeogrāfiju, nevainojamu un neatkārtojamu izpildījumu un vingrotājas ārējo izskatu, sacensību tērpu un priekšmetu, rada spēcīgu iespaidu.

Mākslas vingrošanas kompozīcijas izpildījuma artistiskuma kritēriji un rādītāji atspoguļoti 3. attēlā.

3.attēls. Mākslas vingrošanas sacensību kompozīcijas izpildījuma artistiskuma kritēriji un rādītāji

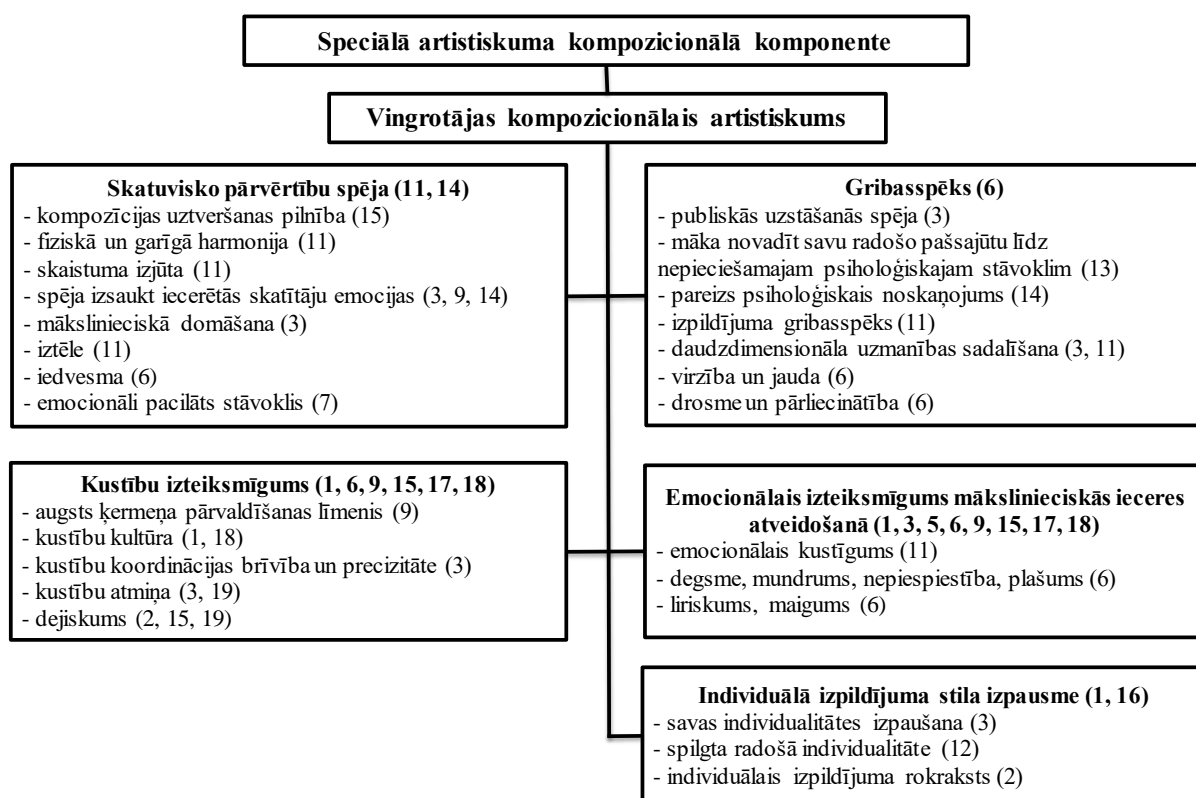
Figure 3 Artistic criteria and exponents of rhythmic gymnastics competition composition execution

Mākslas vingrotāja izpilda kompozīciju un rada tēlu, kuru nosaka muzikālais pavadījums un kompozīcijas ideja (Терехина, Крючек, Медведева, & Зеновка, 2014). Tikai sportistes ar augstu kustību kultūras līmeni ir spējīgas sacensību

kompozīciju izpildīt viegli un nepiespēti, dinamiski un izteiksmīgi (Горячева, Анцыперов, & Березина, 2016).

Mākslas vingrotājas kompozicionālā artistiskuma kritēriji un rādītāji atspoguļoti 4. attēlā.

No iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka kompozīcija, līdzīgi pašam artistiskumam, ir sarežģīts, daudzdimensionāls raksturlielums, un tās artistiskuma kritēriju un rādītāju detalizēta apskatīšana ļauj dziļāk izprast kompozīcijas estētisko būtību un sastādīšanas principus.

4.attēls. *Mākslas vingrotājas kompozicionālā artistiskuma kritēriji un rādītāji*
 Figure 4 *Artistic criteria and exponents of rhythmic gymnast compositional artistry*

Pētījumā rezultātā speciālā artistiskuma muzikālajā komponentē ir noteikti artistiskuma kritēriji un rādītāji mākslas vingrošanā, citos tehniski estētiskajos sporta veidos, mākslā un mūzikā, un, līdzīgi speciālā artistiskuma kompozicionālajai komponentei, klasificēti atbilstoši speciālā artistiskuma komponentu izvēlētajai struktūrai mākslas vingrošanā.

Muzikālā komponente ir apskatīta trīs aspektos: kompozīcijai izvēlēta paša muzikālā pavadījuma artistiskums, artistiskums izpildījumā ar muzikālo pavadījumu un vingrotājas muzikālais artistiskums (5. att.). Tādejādi muzikālās komponentes artistiskuma kritērijus un rādītājus var klasificēt detalizētāk,

pievēršot uzmanību ne tikai izpildījumam muzikālajā pavadījumā, bet arī paša muzikālā pavadījuma artistiskumam, kā arī akcentēt mākslas vingrotājam nepieciešamas artistiskās prasmes, lai izpildītu kustības atbilstoši kompozīcijai izvēlētam muzikālajam pavadījumam.

Muzikālā pavadījuma izvēle un tā tehniskais noformējums ir viens no sarežģītākajiem un atbildīgākajiem kompozīcijas sastādīšanas aspektiem. Muzikālajam pavadījumam ir jāatbilst mākslas vingrošanas prasībām, ir jābūt kvalitatīvi tehniski noformētam un labi uztveramam. Muzikālajam pavadījumam ir arī jāatbilst vingrotājas individuālajām īpatnībām – ārējam izskatam, vecumam, sportistes tehniskajām un emocionālajām iespējām, izteiksmīguma līmenim, kā arī muzikālajām zināšanām (Карпенко, Савельева, & Румба, 2009; Терехина, Крючек, Медведева, & Зеновка, 2014).

Mākslas vingrotājas kustībām, izpildot kompozīciju, jābūt izpildītam atbilstoši kompozīcijai izvēlētam muzikālā pavadījuma struktūrai, tempam, ritmam un niansēm. Šādu muzikālo kompozīcijas izpildījumu var panākt tikai vingrotāja ar augsti attīstītām muzikālajām un ritmiskajām spējām.

5.attēls. *Speciālā artistiskuma muzikālā komponente mākslas vingrošanā un to aspektu artistiskie kritēriji un rādītāji*

Figure 5 *Musical component of special artistry in rhythmic gymnastics and artistic criteria and exponents of its aspect*

Balstoties uz iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka mūzikai ir liela nozīme ne tikai spilgta kompozicionālā tēla radīšanā, bet arī vingrotājas muzikālo, ritmisko un izteiksmīguma spēju attīstīšanā un pilnveidošanā.

Secinājumi Conclusions

Iegūtie pētījuma rezultāti liecina, ka mākslas vingrošanas sacensību kompozīciju noteicošais speciālais artistiskums ir daudzšķautņains raksturlielums, kas sevī ietver:

- 1) mūsdienīgas, pēc kompozīcijas sastādīšanas likumiem izveidotas, vingrotājas personībai un sagatavotības līmenim atbilstošas, mākslinieciski noformētas, horeogrāfiski daudzveidīgas, dinamiskas, emocionāli piesātinātas, tēlainas un muzikālas **kompozīcijas saturu**;
- 2) talantīgu, pārliecinošu, tēlainu, skatāmu, pacilātu, aizrautīgu un muzikālu **kompozīcijas izpildījumu**;
- 3) **vingrotājas artistiskās kompetences**, kuras nepieciešamas spilgtam kompozīcijas izpildījumam – spēja pārvērsties un izsaukt iecerētās emocijas tiesnešos un skatītājos, kustību izteiksmīgums, muzikalitāte un ritmiskums.

Sacensību kompozīciju mākslas vingrošanā nosaka divas speciālā artistiskuma komponentes – kompozicionālā un muzikālā.

1. Speciālā artistiskuma kompozicionālajā komponentē mākslas vingrošanā, pielietojot meta analīzi un padziļinātu zinātnisko rakstu pētīšanu, kopā ir noteikti 15 kritēriji un 104 rādītāji. Veidojot elementu tematisko tipoloģiju, noteiktie kritēriji un rādītāji ir klasificēti atbilstoši izvēlētajai speciālā artistiskuma komponentu struktūrai mākslas vingrošanā, t.i. trīs aspektos – sacensību kompozīcijas artistiskums, sacensību kompozīcijas izpildījuma artistiskums un mākslas vingrotājas kompozicionālais artistiskums.

Kompozīcijas artistiskumu raksturo 7 kritēriji – kompozīcijas veidošanas kvalitāte; kompozīcijas kustības saturs; kompozīcijas idejiski tematiskais saturs; kompozīcijas individualitāte; kompozīcijas dinamiskums; kompozīcijas mākslinieciskais noformējums; skaistums, un 62 rādītāji, kuri raksturo artistiskuma kritērijus. Kompozīcijas izpildījuma artistiskumu raksturo 3 kritēriji – tēla atveidošana; skatāmība; izpildījuma enerģētika, un 16 rādītāji. Mākslas vingrotājas kompozicionālo artistiskumu raksturo 5 kritēriji – skatuvisko pārvērtību spēja; kustību izteiksmīgums; gribasspēks; emocionālais izteiksmīgums mākslinieciskās ieceres atveidošanā; individuālā izpildījuma stila izpausme, un 26 rādītāji.

2. Speciālā artistiskuma muzikālajā komponentē mākslas vingrošanā, pielietojot meta analīzi un padziļinātu zinātnisko rakstu pētīšanu, kopā ir noteikti 5 kritēriji un 4 rādītāji. Veidojot elementu tematisko tipoloģiju, noteiktie kritēriji un rādītāji ir klasificēti atbilstoši izvēlētajai

speciālā artistiskuma komponentu struktūrai mākslas vingrošanā, t.i. trīs aspektos – kompozīcijai izvēlētajā muzikālā pavadījuma artistiskums, artistiskums izpildījumā ar muzikālo pavadījumu un mākslas vingrotājas muzikālais artistiskums.

Kompozīcijai izvēlētajā muzikālā pavadījuma artistiskumu raksturo 2 kritēriji – mūzikas izvēle kompozīcijai un mūzikas izmantošana, kurus, savukārt, raksturo 2 rādītāji; izpildījuma muzikālajā pavadījumā artistiskumu raksturo 1 kritērijs – muzikāli horeogrāfiskais veselums un 2 rādītāji; un mākslas vingrotājas muzikālo artistiskumu raksturo 2 kritēriji: muzikalitāte un ritmiskums.

Pētījuma rezultātā noteiktie un klasificētie speciālā artistiskuma kompozicionālās un muzikālās komponentu kritēriji un rādītāji ir informatīvi un tie ir jāņem vērā tiesnešiem mākslas vingrotāju izpildījuma meistarības vērtēšanā, bet to struktūrai ir nepieciešama praktiskā pielietojuma aprobācija.

Summary

The results of the study conclude that the special artistry, defining the competition composition in rhythmic gymnastics, is a multidimensional characteristic that includes:

- 1) ***the content of*** contemporary, created according to the composition laws, corresponding to the personality and preparedness level of gymnast, artistically designed, choreographically diverse, dynamic, emotionally saturated, imaginative and musical ***composition***;
- 2) talented, compelling, imaginative, spectacular, elated, enthusiastic and musical ***performance of composition***;
- 3) ***artistic competencies of gymnast***, required for a vivid performance of the composition – the ability to convert and summon the intended emotions to judges and spectators, the expressiveness of movements, musicality and rhythmic skills.

The competition composition in rhythmic gymnastics is determined by two components of special artistry – compositional and musical.

1. Special artistry is considered in three aspects in the compositional component – the artistry of the composition, the artistry of the execution of the composition and the compositional artistry of gymnast.

The compositional artistry is characterized by 7 criteria – quality of the composition, individuality of the composition, movement content of the composition, dynamics of the composition, ideologically thematic content of the composition, artistic design and beauty of the composition, as well as 62 exponents. The performance of composition is characterized by 3 criteria – image reproduction, spectacularity and performance energy and 16 exponents. Compositional artistry of rhythmic gymnast is characterized by 5 criteria – the ability of stage transformations, moral-volitional qualities,

movement expressiveness, emotional expressiveness in the reproduction of artistic idea and demonstration of individual performance style and 26 exponents. Thereby compositional artistry is characterized by 15 criteria and 104 exponents.

2. In the musical component, special artistry is considered in 3 aspects – the artistry of the musical accompaniment chosen for the composition, the artistry in the execution with musical accompaniment and the musical artistry of gymnast.

The composition of the musical accompaniment chosen for the composition is characterized by 2 criteria – the choice of music for composition and the use of music and 2 exponents. Execution with musical accompaniment is characterized by one criterion – musical choreographic as whole and 2 exponents. Musical artistry of gymnast is characterized by 2 criteria – musicality and rhythm. Thereby compositional artistry is characterized by 5 criteria and 4 exponents.

As a result of the research, the determined and classified criteria and exponents of the compositional and musical components of the special artistry should be taken into account by judges in the assessment of the execution mastery of the rhythmic gymnasts, but their structure requires the approbation of the practical application.

Literatūra References

- Буаттура, Н.-Э. (2011). Артистизм как приоритетное качество личности музыканта-исполнителя [Artistry as a priority quality of a performing musician's personality]. *Вестник МГУКИ*, 1(39), 220–223.
- Буаттура, Н.-Э. (2011). Артистизм как одна из форм бытия в исполнительском пространстве музыкального фольклора [Artistry as one of the forms of being in the performing field of musical folklore]. *Вестник МГУКИ*, 2(40), 93-96.
- Гарькина, Е.Н. (2009). Модель использования артистизма в проявлении дошкольниками музыкальных способностей [Model of using artistry in the manifestation of preschoolers musical abilities]. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова*, № 1, 271-274.
- Горячева, Н.Л., Анцыперов, В.В., Березина, А.А., & Вишнякова, С.В. (2016). *Исследование компонентов артистизма в спортивной акробатике [The study of the artistry components in sport acrobatics]*. Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта, № 2 (132), 64-67. DOI: 10.5930/issn.1994-4683.2016.02.132.p64-67
- Кабаева, А.М., & Плеханова, М.Э. (2009). Эстетический компонент соревновательных программ гимнастов [The aesthetical component of gymnastics competition programs]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 4(50), 54-57.
- Карпенко, Л.А., & Румба, О.Г. (2013). О выразительности, артистизме, эмоциональности в гимнастике [About expressiveness, artistry, emotionality in gymnastics], *Вестник спортивной науки, Теория и методика спорта высших достижений*, 3, 14-17.
- Карпенко, Л.А., Савельева, Л.А., & Румба, О.Г. (2009). Композиционная подготовка в технико-эстетических видах спорта [Compositional preparation in technical aesthetical kinds of sports]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 9(55), 57-61.

- Коричко, Ю.В. (2017). К вопросу об эстетических показателях спортивно-технического мастерства и музыкально-двигательной подготовленности в спортивной аэробике [Regarding the question of aesthetic exponents of sports technical mastery and musical movement preparedness in sports aerobics]. *Вестник НВГУ*, 3, 85-90.
- Кудашов, В.Ф., Кудашова, Л.Т., & Венгерова, Н.Н. (2018). Факторы зрелищности показательных спортивных выступлений [Entertainment factors of sport performances]. *Известия ТулГУ. Физическая культура. Спорт*, 1, 149-156.
- Кузьменко, М.В., Фахриева, И.А., & Болдырева, В.Б. (2017). Методика хореографической подготовки гимнасток с использованием средств современных танцев [Methods of choreographic preparation of gymnasts using means of modern dance], *Вестник Тамбовского университета, Серия Гуманитарные науки, Т. 22. Вып. 2(166)*, 48-54. DOI: 10.20310/1810-0201-2017-22-2(166)-48-54
- Мазепа, И.А. (2010). *Компоненты артистизма и методы их развития [Components of artistry and methods of their development]*. Научно-теоретический журнал «Ученые записки», № 1 (59), 42-46.
- Мазепа, И.А. (2010). Психологические детерминанты артистизма и их диагностика [Psychological determinants of artistry and their diagnosis]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 11(69), 58-60.
- Майковская, Л.С., & Буаттура, Н.-Э. (2012). Феномен артистизма в исполнительской деятельности музыканта [The phenomenon of artistry in the performing action of a musician]. *Вестник МГУКИ*, 3(47), 216-220.
- Майковская, Л.С., & Буаттура, Н.-Э. (2013). Артистизм музыканта-инструменталиста: сущность и структура [Artistry of the instrumentalist: essence and structure]. *Вестник МГУКИ*, 2(52), 223-227.
- Мостовая, Т.Н. (2016). Формирование пластической выразительности средствами физической культуры [Formation of plastic expressiveness by means of physical culture]. *Наука-2020*, 4(10), 262-266.
- Плеханова, М.Э. (2010). Комплексная оценка эстетических компонентов исполнительского мастерства в гимнастических видах спорта [Complex assessment of the aesthetic components of execution mastery in gymnastic sports]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 6(64), 65-68.
- Плеханова, М.Э., & Кабаева, А.М. (2010). Основные критерии спортивной эстетики [The main criteria of sports aesthetics]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 4(62), 85-88.
- Предеина, Т.Б. (2011). *Творческая индивидуальность балетного театра: признаки и факторы, влияющие на ее формирование [Creative individuality of the ballet theater: signs and factors influencing it's formation]*. Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. 2011 / 3(27), 80-86.
- Протасова, С.В. (2008). *Базовые компетенции как результат управления качеством подготовки студента-музыканта [Basic competencies as a result of the quality management of student musician's preparation]*. Вестник ТГУ, ISSN 1810-0201, 11(67), 133-136.
- Райнхардт, О.О., & Попова, В.М. (2016). Развитие выразительности у спортсменок групп начальной подготовки в художественной гимнастике [The development of athletes expressiveness in groups of initial preparation in rhythmic gymnastics]. *ВЕСТНИК ПГГПУ, Серия № 1. Психологические и педагогические науки*, 125-130.
- Румба, О.Г. (2007). *Народно-характерная хореография в системе подготовки специалистов по гимнастике и танцам на паркете [National characteristic*

- choreography in the system of preparation of specialists in gymnastics and dance on the floor*]. Научно-теоретический журнал «Ученые записки», №7 (29), 75-81.
- Терехина, Р.Н., Винер, И.А., Плеханова, М.Э., & Кабаева, А.М. (2009). Взаимосвязь эстетических ценностей и зрительских впечатлений при исполнении соревновательных упражнений в гимнастических видах спорта [The relationship between aesthetic values and audience impressions during the performance of competitive routines in gymnastic sports]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 10(56), 102-105.
- Терехина, Р.Н., Винер, И.А., Турищева, Л.И., & Плеханова, М.Э. (2008). Эстетические показатели исполнительского мастерства в гимнастических видах спорта [Aesthetic exponents of execution mastery in gymnastic sports]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 11(45), 98-101.
- Терехина, Р.Н., Крючек, Е.С., Медведева, Е.Н., & Зеновка, И.Б. (2014). Современный подход к процессу постановки соревновательных композиций в художественной гимнастике [Modern approach to the process of competitive compositions creation in rhythmic gymnastics]. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*, 8(114), 180-185. DOI: 10.5930/issn.1994-4683.2014.08.114.p180-185
- Цепляева, Т.Н. (2009). Компоненты и критерии оценки уровня воспитания артистизма учащихся школ искусств на уроках классического танца [Components and criteria for evaluating the level of artistry of art schools students during classical dance lessons]. *Вестник ЧГПУ*, 11.2, 206-212.